

žganov, ki so glavni organ čutja in gibanja. Zato so teleta kakor pijana, vrtoglavna, slepa, da jih božjast meče itd. Kadar navál odjenja, odleže živinčetu. Možgani mladih živinčet so zelo podvrženi takim krvnim navalom in vodenici, ktera iz navalov izvira. Saj tudi veliko otrok pod zemljo spravi božjast, kateri je vzrok tako imenovana nagla vodenica možganinih duplin (acute Gehirnhöhlenwassersucht). — Vzrok te bolezni pa je vse to, kar preveč krvi žene v možgane, in največ krivi so tega soparni hlevi, v katerih vročina kri podi v glavo; tudi preobila klaja, ki trebuh polni in napotje dela krvotoku, zlasti takrat, kadar je živinče bolj zaprto in se ne očedi blata, kakor treba; tudi kaki udarci na glavo ali kaj tacega more krivo biti. Pri otrocih tudi zobje delajo enako bolezen, in živinozdravniki mislijo, da utegne včasih tudi pri mladi živini kaj tacega biti, al za gotovo ne morejo tega trditi.

Po vsem tem tedaj iščite, kaj je pri vaših teletih krivo? Našli boste vzrok. In kar je napák, odpravite. To je prvo in edino, da se bolezen odvrne.

Ako je že nastala, treba je pred vsem zračnega hleva, umivanja glave z mrzlo vodo ali da se lahka cunjica v mrzli vodi namočena in večkrat ponavljana poklada živinčetu na glavo; mehke klaje (ako je mogoče, frišne klaje) je treba, da se živinčetu napravi zmerna driska; zato koristi tudi, da se jej dá kuhinjske soli, ali pa tudi grenke soli (Bittersalz), kaka 2 lota na dan v vodi.

To vse odpeljuje kri od možganov in odvrta razliv vode v možganih (vodenice). Kadar pa se je že več vode razlilo, ni nobene pomoči več. Dr. B.

Slovansko slovstvo.

Vabilo na složno književno delo.

Domoljubni stari in mladi gospódi, književnikom hrvaškim, srbskim in slovenskim.

Duša zabolí vsacega rodoljuba, ko vidi, kako se je pri nas, poleg toliko izvrstnih naših časopisov, vendar le tuja književnost udomačila, ktera nam vsa najdomoljubnejša, posebno nježna srčica popolnoma potuče. Hrvaticam, Srbkinjam in Slovenkam umilil se je „Hausfreund“, „Ueber Land und Meer“, „Illustrierte Welt“ in tem podobni tuji časopisi, brž ko ne, samo zavoljo slik (podob); naših še dosti zanimivih zabavnikov ne podpirajo, „weil sie nicht illustriert sind.“

Korajža veljá! Treba je poskusiti; morebiti nam sreča posluži, da zadovoljimo želji in potrebi domorodnega čitajočega občinstva in sicer z našo sladko materno besedo, da ž njo, koliko je mogoče, vsaj nektera naša vrata zapremo strupenemu ptujemu življu. Zato sem odločil, v zvezi nekterih književnikov, izdajati ilustrirane zabavne snopiče po tri do štiri pôle velikega oblika, pisane z latinico in cirilico, katerih ima vsacega leta 10—12 priti z imenom

„Slavjanski jug.“

To je, kakor mislimo, prvi te vrsti poskus, važen iz narodnega gledišča posebno zato, ker veže v bratsko koló tri žlahna južna plemena: Hrvata, Srba in Slovenca, a nadjamo se, da najdemo vspešnega odziva.

Tacemu delu, kteremu je treba izvrstnosti v vsacem obziru, da je primeren duhu časa in plemeniti svrhi, treba književne podpore od vseh strani. Vabim tedaj vse štovane stare in mlade pisatelje na složno književno delovanje, ter prosim prozaiste, pesnike in glasbene skladalce hrvaške, srbske in slovenske, da nam najkasneje do 1. junija izvolijo poslati razne hrvaško, srbsko in slovensko sestavljene: ro-

mane, novele, povesti, historično-, naravo-, zemljo- in potopisne črtice *s podobami* (kjer so take potrebne), pesme z napevi (ako je mogoče), glasbene umotvore, kritične naprave, sestavke o književnosti in umetnosti, o zabavi, narodnih običajih itd., šaljive priče, smešnice, drobtinice, rebuse, uganjke, z eno besedo: vse, kar spada v vrsto tacega časopisa.

Izvirna dela imajo prednost, pa radi bomo prejemali tudi zanimive in dobre prestave iz vsacega jezika.

Vsaki početek je težak. Naj se tedaj ne gleda že zdaj pri prvih spisih na kako materijalno korist, ker tudi od nas se ne more zahtevati denarne žrtve tje v en dan, brez zagotovljenega uspeha. Rodoljubni pisatelji naj nam s složnimi silami pripomorejo ustanoviti napraviti „Slavjanski jug“, a mi hočemo brž, kakor hitro se nam to podvzetje koristno pokaže, ne le dobra dela plačevati, ampak že tudi pri drugem, tretjem snopiču darila razpisati, s kterimi si bomo skušali v naše književno koló dobrih pisateljev pridobiti.

Rokopisi morejo se nam tudi v nefrankiranih pismih pošiljati. Ako nam kdo kake podobe priloži, more jih po porabi nazaj dobiti, ali nam pa tudi dotični strošek vračunati, pa mu ga plačamo, da nobeden, kateri nam že svoj trud poklanja, saj denarne škode nima.

Tiskal se bode časnik naš, če je mogoče, v Zagrebu, in če ondi ne, pa na Dunaji. Skrbeli bomo za čisto, bogato in lepo vnanjo obliko.

Ceno posamesnim snopičem bomo ustanovili najnižjo, kakoršno imajo te vrsti nemški časopisi, pa jo bomo, kakor tudi vse ostalo, v prvem snopiču opredelili, kateri bode okoli konca meseca junija beli dan zagledal.

V Karlovcu na Jurjevo 1867.

Gjuro Klarić.

Národne stvari.

Poberki iz nemških časnikov.

Po naključbi smo naleteli te dni na nemški časnik „Globus“ in v njem na sestavek „zur Karte von Deutschland“ (o zemljevidu Nemčije). V tem sestavku pisatelj ves zamaknjen gleda veliko edino Nemčijo, katero izdeluje zdaj Prus, in v rajskem veselji vriska: „Deutschland reicht für jeden ehrlichen Patrioten von Memel bis Triest, und von der Leitha bis zur Maas, von der Königsau bis zur Etsch. Das Alles gehört zusammen, und wir bleiben dabei: das ganze Deutschland soll es sein! (to se pravi po naše: Vsak pošten narodnjak mora zahtevati, da Nemčija sega od Klajpeda do Trsta, od Litave do Moze, od Königsau-a do Adiže. To vse gré skupaj; zato je zmiraj naša beseda ta: cela mora biti Nemčija).

Kaj ne, da je prav odkritosrčno to rečeno in da na novo potrjuje, kar že dolgo vemo, da gori od severne Nemčije noter doli čez Česko, Koroško, Štajarsko in Kranjsko do Trsta in jadranskega morja vse hočejo pogoltniti „pošteni nemški patrioti.“ Prav očitno je tedaj, kamo meri nemški nikdar siti želodec. In namenjeni ta rop slovanskih dežel je „poštenim nemškim patriotom“ lastnina nemška, ker „das Alles gehört zusammen“, in avstrijski „Verfassungstreue“ molčijo o vsem tem, se ve da „das ganze Deutschland soll es sein!“

Če pa se Slovani napravljajo v Moskvo, da vidijo razstavo imenitno znanstveno, kakoršne še ni bilo videti niti na Francozkem niti na Angležkem, je pa krik in hrup, kakor da bi se Avstrija podrla, in ogenj

šviga po strehah „Pressinih“, „Debattinih“ in kar koli je teh časnikov, ki bi radi v žlici vode potopili Slovane avstrijske, ki se brez hlimbe morejo ponašati s tem, da so za Avstrijo največ krvi prelili. „Spiegelberg, ich kenne dir.“

Národní običaji.

Venčanje (kronanje) ogerskega kralja.

(Konec.)

Dosedanje slovesnosti so le pripravljavne, kajti zdaj kološki nadškof v imenu cerkve slovesno zahteva, da primas venča pričujočega kralja. Kralj se podá pred oltar, kjer ga primas in palatin venčata s tem, da mu sv. Štefana apostolsko krono obá ob enem postavita na glavo; na to mu primas sam v desnico dá zlato žeslo, v levico pa zlato jabelko. Kralj, okinčan s kraljevimi znamnji, gré na svoj prestol in primas ga ogerski pozdravi z besedami: „Eljen á király“ (živio kralj). Ta pozdrav pričujoči škofje, boljarji in stanovi ponavljajo v cerkvi, množica pa zunaj cerkve, on se razlega po mestu in vsej ogerski deželi. Predno potihne ta pozdrav, primas zapoje „Te Deum laudamus.“

Sv. maša se nadaljuje; pri darovanju kralj primas-u podarivši dar ljubezni poklekne ter kleči do obhajila; primas mu dá poljubek mirú in podelí blagoslov; kralj se vrne na svoj prestol, kjer stoji do konca sv. maše.

Po sv. maši se prične spreved v bližnjo cerkev; kralj, okinčan z znamnji, s kterimi je bil venčan, gré peš, spremljajo ga cerkveni in svetovni veljaki, zvonovi vsega mesta donijo, topovi pokajo in grmeči eljen-klici pozdravljajo kralja. Po cesti, po kateri gre spreved, so položene dilje, pogrnjene s trobojnim suknom národnih barv. V cerkvi kralj prične svoja opravila s tem, da osebe, že poprej določene, izvoli za viteze zlate ostroge.

Stopivši iz cerkve sedejo kralj, primas in vse spremstvo na konje in jezdi na bližnji prostorni trg, kjer je postavljen z dragimi pregrinjali pregrnjen oder. Kralj in primas stopita na oder, na katerem kralj pod milim nebom prisega, da hoče držati se „inaugural-diplome“ ter deželi braniti postave, pravice in pred-pravice. Prisega pa tako-le: on vzdigne svoje roke v levici drzé križ, na ktereга prisega, in za primas-om, ki mu, pred njim stojé, bere prisego, izrekuje prise-galne besede.

Po prisegi jezdi spreved do „holmca kronanja“; to ti je griček na prostornem trgu umetno narejen prav zarad te slovesnosti. Spremstvo se ustavi pod gričkom, kralj pa jezdi na-nj; njemu na vrh dospevši se ozre po neštevilni množici; vseh očí so obrnjene va-nj; tú kralj prime za 800 let stari meč sv. Štefana ter ž njim mahne na vse štiri vetrove svetá, naznanjaje, da hoče deželo, kateri je kralj, braniti zoper vsacega sovražnika, naj pride od kodar koli.

Potem kralj jezdi v kraljevo poslopje, kjer to slovesnost sklepa sijajni obed. Pri kraljevi tej obedi so gostje le primas, papežev poslanec, palatin, udje cesarske rodovine in poslanci tujih vlad. Ljudstvo pa se gostí pod milim nebom. Kos vola, na drogu pečenega, se prinese tudi na kraljevo mizo. Državni stanovi imajo svojo posebno obed.

Šolske stvari.

Dr. W—o v „Neue fr. Presse“

in pa naravopis v srednjih učilnicah slovenskih.

(Dalje.)

Dr. W—o napomnil je tudi pomanjkanja šolskih knjig, to je, ker sedaj ni smel reči, da ni dobrih, ven-

dar pravi, da tukaj ni „Concurrenz in der Schulbücher-Literatur.“ Ali mar on zares misli, da je v nemškem jeziku po Avstriji res vse tako lepo, kakor nam on to pripoveduje? Naj le pogleda na pr. berila za nemški jezik po vsej gimnaziji. Ali je tú konkurencija, dasiravno vés izvoljeni svet vé, da vse te čitanke niso piškavega oreha vredne, posebno pa une za najnižje razrede? — In ko bi človek bil šaljive volje, prašal bi s polno pravico: čemu siromašni učenec kupuje te drage knjige, ako ga učitelj v šoli prisiljuje, da mora njegov predmet od besede do besede zapisovati, kakor preučeni učitelj uči, dasiravno „Org. E.“ str. 41 uči, da šolska knjiga, ne pa prepisovanje ali pa narekovanje (diktovanje), mora biti edina podlaga podučevanju. Čudno je, da je ravno v nesrečno Slovenijo prišlo toliko tako „preučeni“ mož, kterim so vpeljane šolske knjige trn v pèti, pljučne jetike pa jih ni mar, ktero si mladeneč pri tem nasilnem pisanju in prepisovanju na lepo nakoplje tako lahko, posebno ako je res, kar mnogi ljudje, tudi učitelji pravijo, da naša šolska mladina že v sami šoli mora zdravju na škodo veliko preveliko sedeti. Lahko bi nam bilo povedati kaj na priliko o nekem učitelju na štajarski neki slovenski gimnaziji, kteri, kakor pravijo, o vseh predmetih, in posebno tudi v nemškem jeziku uči le po samih svojih „scriptih.“ Pred nami leži njegovo delo o latinski sintaksi, naravno le v prepisu, menda bi njegovo učenje, ako bi se natisnilo, izgubilo ceno, kakor, postavimo, štajarskega štatistikarja številke o živini sploh in o štajarski posebej. Al ostanimo pri našem gimnazijalcu!

Pravilo o akuzativu z infinitivom glasi se prav po častitem nekdanjem Bröderu: „Constr. Acc. cum inf. wird gesetzt 1. bei den Zeitwörtern, die eine Empfindung (empfinden), wahrnehmen, denken, bezeichnen, als: sehen, hören, fühlen, denken...“ Škoda, da ni dodal primerov, morebiti bi človek naletel tudi na pr. na takošen: „Ich lerne, dass ich die 1. Klasse bekomme“ itd. V tem nauku pod števil. 19 stoji sledeče pravilo, ktero vsem gimnazijalnim jezikoslovcem priporočamo: „Wenn „uter“ und „uterque“ vorkommen und auf einer jeden Seite weniger als 10 Personen vorkommen, so muss die Einzahl gesetzt werden. Wenn aber auf einer jeden Seite mehr als 10 Personen vorkommen, so muss Alles in Plural kommen.“ — Toda pustimo tega filologa; če bi vredno bilo, dodal bi človek tudi nekaj iz narekovanja o nemški literaturi; Bog sam vé, zakaj postava prepoveduje narekovanje, in vendar se s tem trpinči mladež!

Al opustivši to, pogledimo nekaj bolj na tanko, kako naša mladež v nižih razredih poprijema ta narekovanja, koliko tedaj razumeva o tem, kar tako piše in spravlja v robec zamotani tolar edini, ktereга gosp. učitelj sirotici podeljuje, dokler Nemček jih deset dobiva ter jih z veseljem obrača in obrača, dokler za vsakega ima po dva. Kaj so si vendar ubogi učenci na pr. mislili na neki gimnaziji stare naše Ilirije, kadar so za nekim profesorjem pisali „Der Spatz ist grausam“, namesto „grau“! Ta učitelj je v ostalem ministerstvu pošteno dokazoval večkrat v svojih prošnjah, da ni ugoden za te dežele, ker ne zná deželnega jezika; kaj bi na tak razlog rekel g. dr. W—o, kteremu slovenski „zajc“ bolj smrdí kakor nemški „Marder“?

Imam pred seboj dve tekici naravopisnih o predovanjih nekega učitelja od leta 1865.; obe, kar se tiče zmisla, enako se glasite v tekstu tako, da ni dvombe, da jih je učitelj narekoval; sirote učenci prvega razreda morali so si vse insekte itd. risati; tekst pa je zraven. Poglejmo nekoliko izrek, na tanko prepisanih: „Die Käfer erkennt man leucht daran, dass sie vier Flügel haben, von denen die zwei oberen hart